

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM II ETAP

Tytuł: Jakie działania profilaktyczne
realizują i finansują gminy?

Autor: Jolanta Terlikowska,
Katarzyna Okulicz-Kozaryn
Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów
Alkoholowych

Polski system rozwiązywania problemów alkoholowych (od 1997)

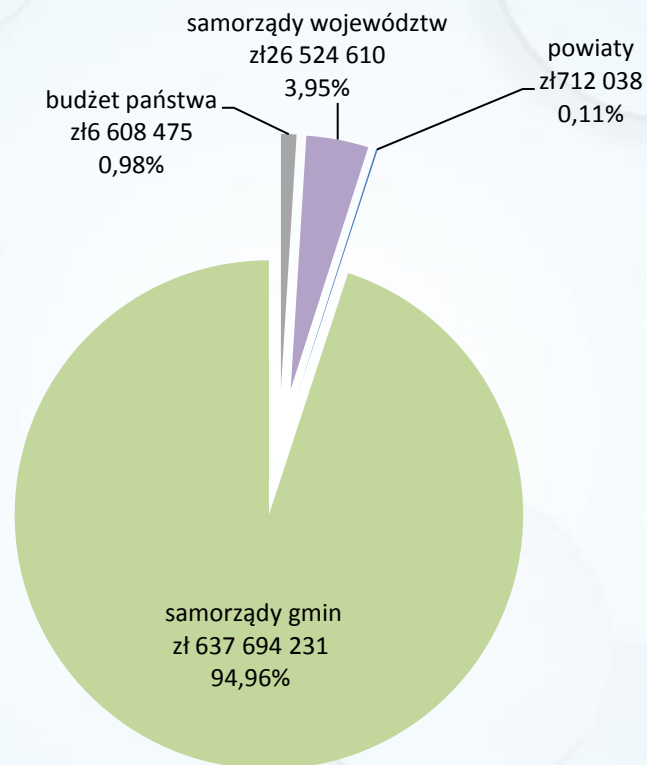
Ustawa o przeciwdziałaniu alkoholizmowi i wychowaniu
w trzeźwości

Narodowy Program Profilaktyki i
Rozwiązywania Problemów
Alkoholowych
(aktualnie na lata 2011-2015)

Wojewódzkie Programy
Profilaktyki i Rozwiązywania
Problemów Alkoholowych

Gminne Programy Profilaktyki i
Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Środki finansowe przeznaczone na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w 2013r.



Środki finansowe wydatkowane przez samorządy lokalne pochodzą z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

jako jedno z zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego wskazuje:

„prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.”

Zadania gmin - cd

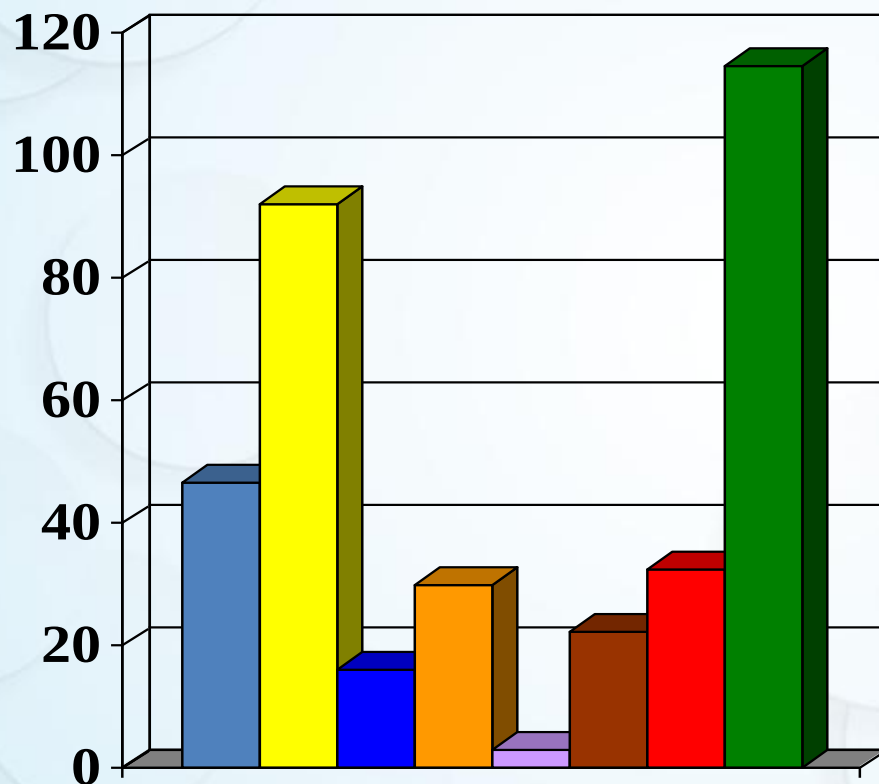
Kolejnym zadaniem jest „udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.”

Jednym z elementów realizacji tego zadania jest udzielanie **pomocy psychologicznej dzieciom z rodzin z problemem alkoholowym**. Realizowane jest ono poprzez prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz organizację zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. Często te formy pomocy realizowane są na terenie szkoły.

Działania rekomendowane do realizacji w ramach gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych

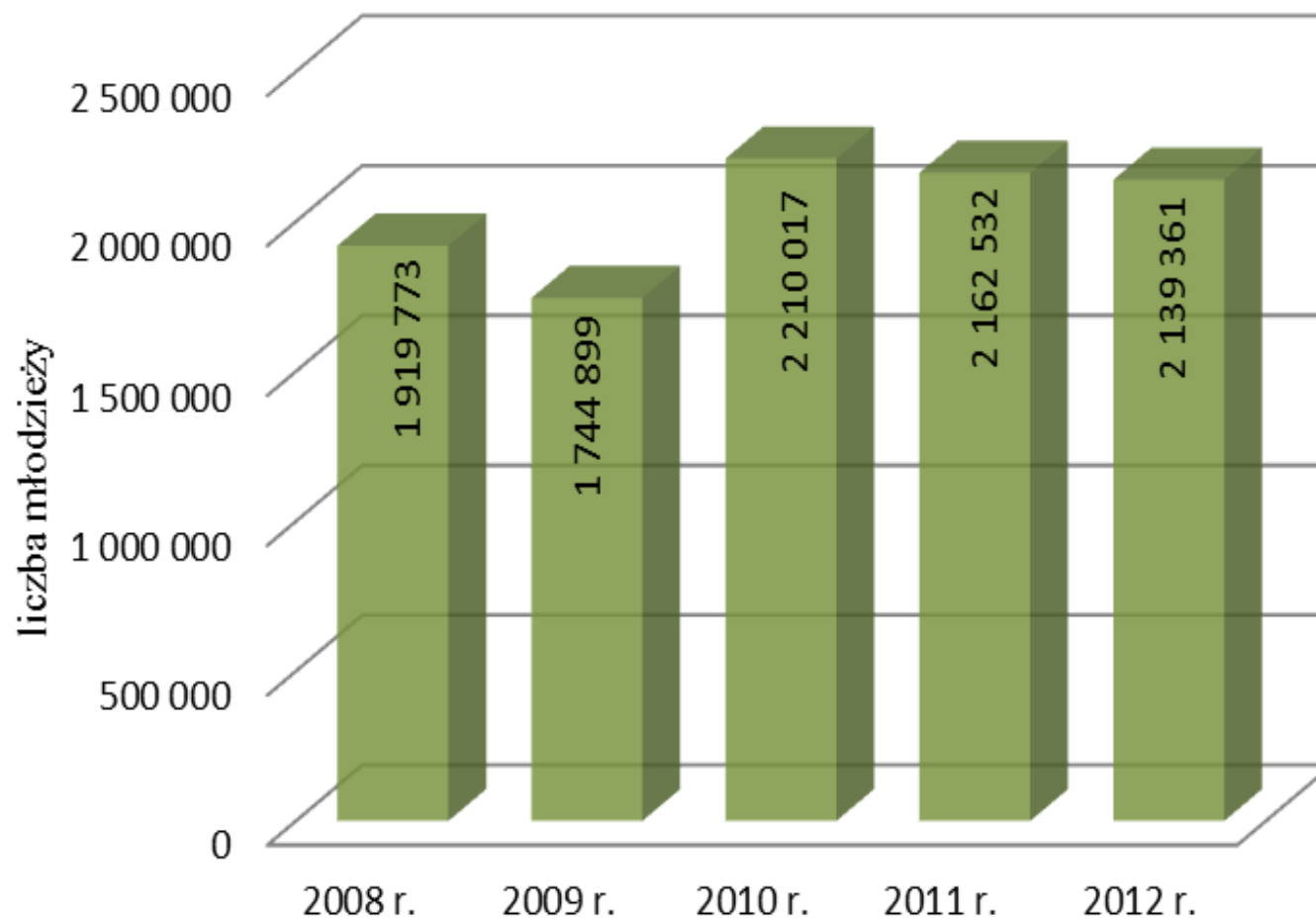
- **Prowadzenie na terenie szkół i innych placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży**
- **Podejmowanie działań o charakterze edukacyjnym przeznaczonym dla rodziców**
- **Wdrażanie programów dla upijającej się młodzieży**
- **Wspieranie programów i przedsięwzięć profilaktycznych opracowywanych i realizowanych przez młodzież, skierowanych do grup rówieśniczych**
- **Dofinansowywanie szkoleń, kursów specjalistycznych w zakresie pracy profilaktycznej z dziećmi, młodzieżą oraz rozwijanie umiejętności prowadzenia zajęć profilaktycznych organizowanych dla nauczycieli, wychowawców**
- **Realizacja środowiskowych programów profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży**
- **Podejmowanie działań edukacyjnych skierowanych do sprzedawców napojów alkoholowych oraz działań kontrolnych i interwencyjnych, mających na celu ograniczanie dostępności napojów alkoholowych i przestrzeganie zakazu sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18. roku życia**
- **Prowadzenie badań związanych zwłaszcza z diagnozą zachowań problemowych/używaniem substancji psychoaktywnych podejmowanych przez młodzież oraz ewaluacją programów profilaktycznych**
- **Realizacja pozalekcyjnych zajęć sportowych**

Finansowanie działań realizowanych przez gminy w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (2012r.)



- szkolne i pozaszkolne programy profilaktyczne
- świetlice socjoterapeutyczne i opiekuńczo-wychowawcze
- kolonie i obozy z programem zajęć socjoterapeutycznych
- kolonie i obozy z programem zajęć profilaktycznych
- programy z udziałem liderów młodzieżowych
- dożywianie dzieci
- pozalekcyjne zajęcia sportowe
- inne

Udział dzieci i młodzieży w programach profilaktycznych



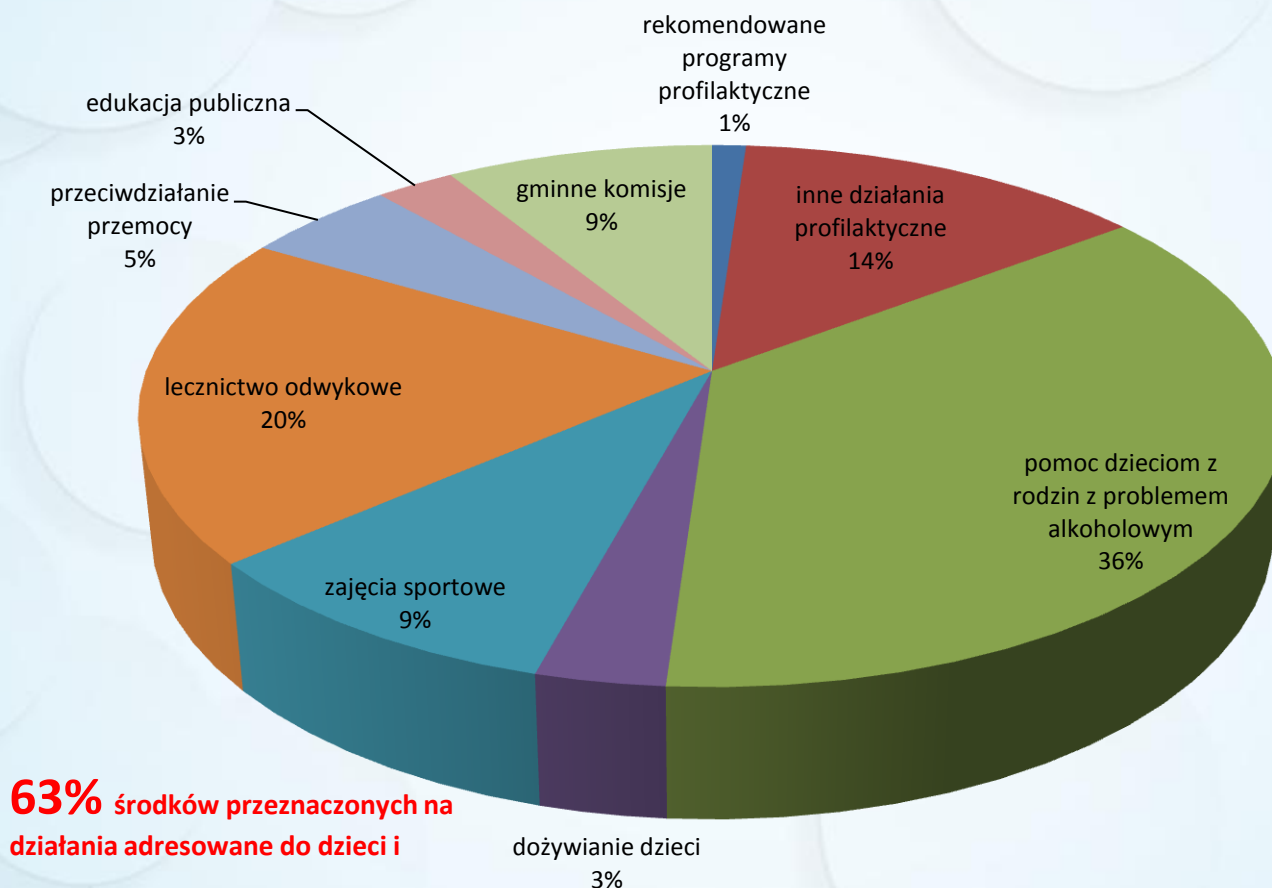
Rodzaje działań realizowanych przez gminy

	Liczba gmin	Liczba uczestników	Wysokość środków przeznaczonych
Rekomendowane programy przez PARPA, KBdPN, ORE	636	373 020	5 835 008,00
Programy inne niż rekomendowane	1 583	1 413 708	28 696 650,00
Jednorazowe prelekcje i pogadanki	1415	581 300	2 959 000,00
Spektakle profilaktyczne	1591	605 444	4 756 442,00
Festyny i imprezy plenerowe (poza sportowymi)	1453	1 244 494	10 410 383,00
Imprezy sportowe (poza pozalekcyjnymi zajęciami sportowymi)	1194	702 653	7 966 153,00
Konkursy (plastyczne, literackie, muzyczne, itp.)	1397	898	3 523 699,00

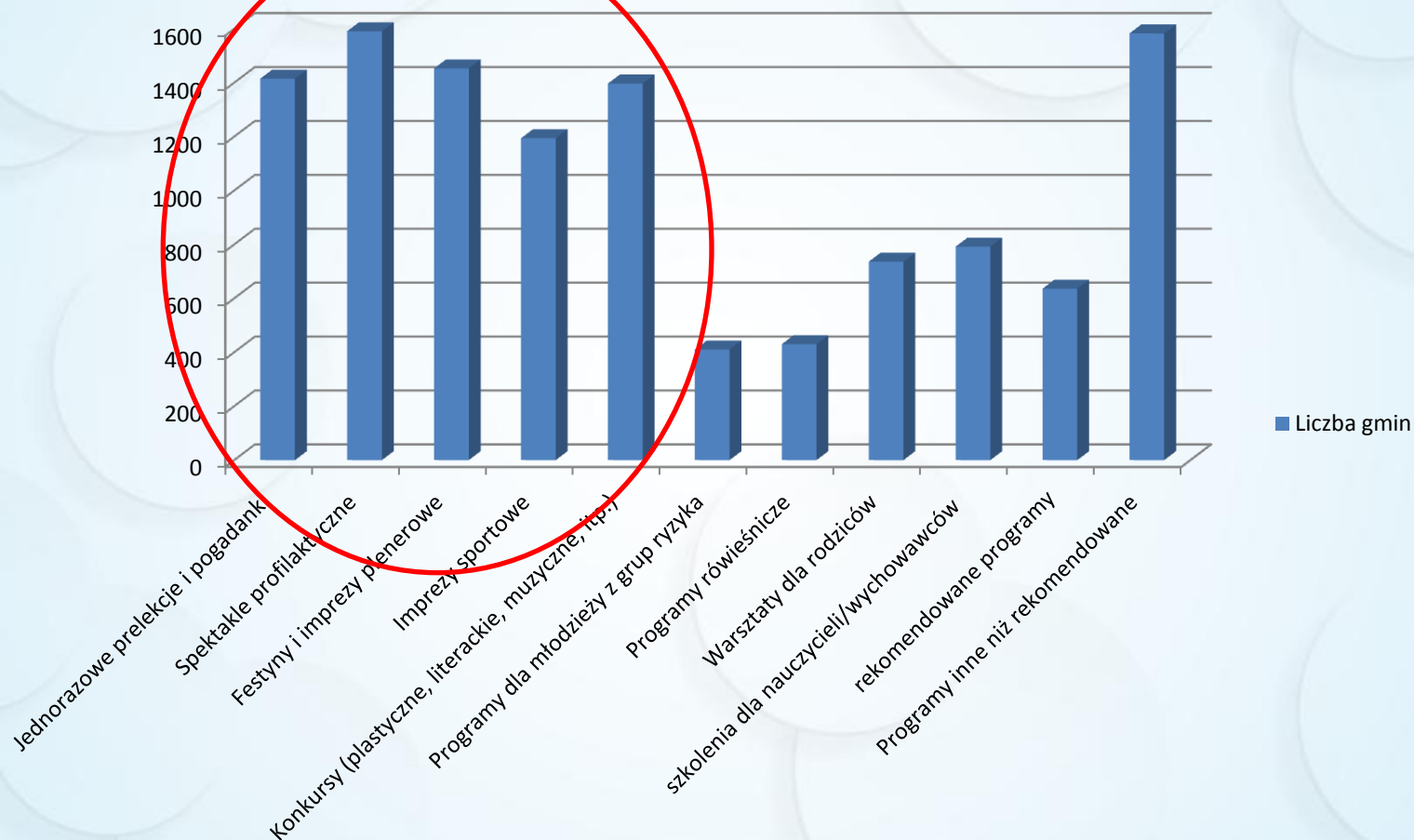
Rodzaje działań realizowanych przez gminy

	Liczba gmin	Liczba uczestników	Wysokość środków przeznaczonych
Programy dla młodzieży z grup ryzyka	410	77 103	4 004 965,00
Programy i przedsięwzięcia profilaktyczne opracowane i realizowane przez młodzież	430	105 669	1 375 412,00
Warsztaty i szkolenia dla rodziców	736	130 857	2 941 261,00
Warsztaty/ szkolenia dla nauczycieli/wychowawców	792	41 1730	2 966 416,00

Podział środków finansowych wydawanych przez gminy na realizację gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych

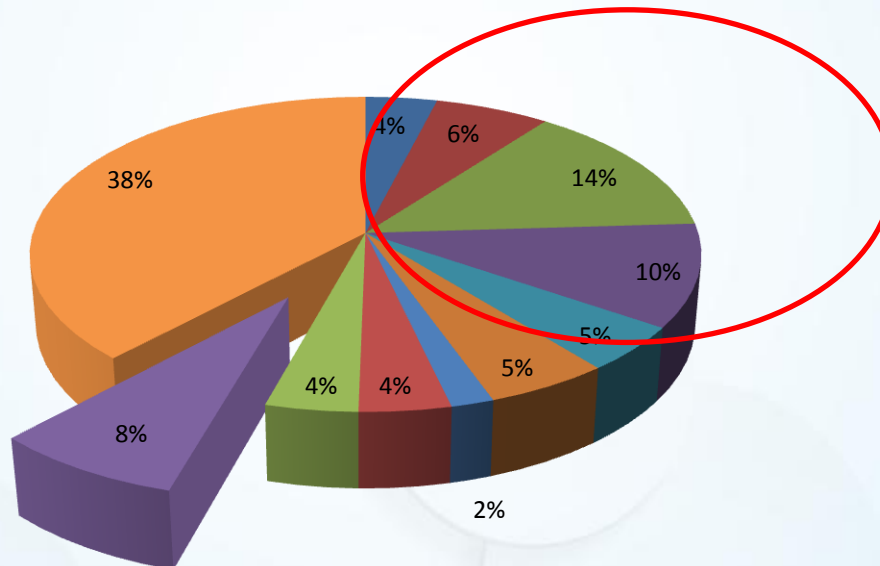


Liczba gmin



Wysokość środków przeznaczonych

- Jednorazowe prelekcje i pogadanki
- Festyny i imprezy plenerowe
- Konkursy (plastyczne, literackie, muzyczne, itp.)
- Programy rówieśnicze
- szkolenia dla nauczycieli/wychowawców
- Spektakle profilaktyczne
- Imprezy sportowe
- Programy dla młodzieży z grup ryzyka
- Warsztaty dla rodziców
- Rekomendowane programy
- Programy inne niż rekomendowane



Konsekwencje decentralizacji systemu profilaktyki

- Jakość i skuteczność działań profilaktycznych w Polsce zależy od decyzji samorządów lokalnych
- Władze samorządowe odpowiadają za racjonalne wydatkowanie środków publicznych przeznaczonych na profilaktykę
- Jakie działania profilaktyczne są racjonalne?
 - lubiane przez społeczność lokalną?
 - tradycyjne?
 - o udowodnionej naukowo skuteczności?



Mity na temat profilaktyki

- Osoby aktywne sportowo nie używają substancji psychoaktywnych
- Udział w zajęciach sportowych ogranicza ryzyko picia, palenia,
- Zorganizowanie młodzieży czasu wolnego odciągnie ją od
picia/palenia/używania narkotyków
- Wiedza o negatywnych konsekwencjach odstrasza od picia/palenia/używania
narkotyków
- Skuteczną strategią profilaktyczną jest wzmacnianie samooceny i rozwój
osobisty

Badania naukowe pokazują, że sport:



- Poprawia samoocenę
- Pozwala lepiej radzić sobie ze stresem
- Wiąże się z lepszymi wynikami w nauce
- Sprzyja poprawie relacji w rodzinie

Ale może również nasilać ...

- Przemoc fizyczną
- Gotowość do „obchodzenia” zasad
- Pogardę wobec tych, którzy nie są zwycięzcami
- Podziały na tych, którzy mogą w czymś uczestniczyć i wykluczonych

Dlaczego zajęcia sportowe są nieskuteczne w profilaktyce uzależnień?

- To nie sam sport jest alternatywą dla używek, lecz przekonania i wartości związane ze sportowym stylem życia – gotowość do rezygnowania z pewnych rzeczy dla utrzymania/poprawy zdrowia/kondycji
- Aktywność sportowa jest często przejawem wysokiej aktywności życiowej w ogóle
 - Wiąże się z aktywnością towarzyską, która sprzyja sięganiu po środki psychoaktywne
 - Wyraża silne zapotrzebowanie na stymulację, które może też być zaspokajane poprzez zachowania ryzykowne / problemowe
- Komerccjalizacja sportu
 - Silny związek sportu z reklamami alkoholu
 - Sport jako sposób na zdobycie sławy i pieniędzy

Co robić, żeby sensownie wykorzystać sport w profilaktyce?

- Idea **Fair Play!**
 - ✓ **Szacunek dla kolegów i koleżanek z drużyny oraz trenera** - Nie „dołuj” innych tylko ich wspieraj, Bądź zawsze dobrze przygotowany
 - ✓ **Szacunek dla przeciwników** - Rywalizuj uczciwie, bez dogadywania, zaczepki, kłótni i przemocy
 - ✓ **Szacunek dla samego siebie** - Daj z siebie wszystko, niezależnie od wyniku; Nikomu nie pozwalaj naruszać swojej godności
 - ✓ **Szacunek dla gry / dyscypliny** - Ciesz się grą / sportem, staraj się najlepiej jak potrafisz; Przestrzegaj zasad
 - ✓ **To nie zwycięstwo jest najważniejsze!** Liczy się zabawa, sprawność, poprawa własnych możliwości
- Dostosowanie do indywidualnych potrzeb
- Uzupełnienie o informacje na temat zachowań zdrowotnych oraz trening umiejętności życiowych
- Działanie na rzecz poprawy jakości życia jednostki i społeczności



Konkursy profilaktyczne: wiedzy, plastyczne, literackie,

ZA

- ✓ Przyzwyczajanie nauczycieli - tradycja „oświaty zdrowotnej”
- ✓ Element różnych kampanii ogólnopolskich
- ✓ Szkoły nie mają czasu na bardziej wymagające formy profilaktyki
- ✓ Łatwość zaangażowania dużej grupy uczniów
- ✓ Łatwość wydawania środków na profilaktykę – zakup nagród

PRZECIW

- ✓ Alibi dla szkół, że coś robią na rzecz profilaktyki
- ✓ Akcja zamiast systematycznych działań
- ✓ Oparte na nieskutecznej strategii przekazu wiedzy
- ✓ Brak dowodów na skuteczność



Teatr profilaktyczny

ZA

- Dostosowanie się do potrzeb dyrektorów szkół (chęć teatrów)
- Atrakcyjna forma dla młodzieży (chęć czegoś „mocnego”)
- Argumenty ekonomiczne (teatry są tanie)
- Szkoły nie mają czasu na bardziej wymagające formy profilaktyki

PRZECIW

- Teatry dają szkołom „alibi”, że coś robią na rzecz profilaktyki
- Wyręczają nauczycieli z prawdziwej pracy profilaktycznej
- Skuteczność teatrów nie została nigdy udowodniona
- Nauczyciele a nie osoby z zewnątrz, są najlepszymi realizatorami profilaktyki w szkole

Festyny, kampanie itp.

ZA

- ✓ Akceptacja społeczna
- ✓ Długa tradycja
- ✓ Łatwość realizacji
- ✓ Są widoczne i przyciągają wielu widzów
- ✓ Są okazją do promowania konkretnych osób, działań, towarów
- ✓ Dla wielu osób są tradycyjnym źródłem dochodu

PRZECIW

- ✓ Jednorazowe akcje i przekaz wiadomości (ulotki) nie mają trwałych efektów.
- ✓ Przegląd WHO (2002): kampanie medialne nie są skutecznym sposobem zapobiegania lub ograniczania używania substancji psychoaktywnych

Programy „autorskie”

ZA

- ✓ Wykorzystanie zasobów lokalnych
- ✓ Dobra znajomość lokalnych potrzeb
- ✓ Rozwijanie i wspieranie lokalnego kapitału społecznego (ważny element polityki społecznej)



PRZECIW

- ✓ Niska jakość, np.:
 - ✓ brak, lub słabo przygotowane materiały
 - ✓ nieznane wymogi, co do przygotowania realizatorów
- ✓ Wykorzystywanie elementów mało skutecznych strategii profilaktycznych
- ✓ Niewystarczająca intensywność działań
- ✓ Brak ewaluacji procesu realizacji programu
- ✓ Brak ewaluacji wyników programu

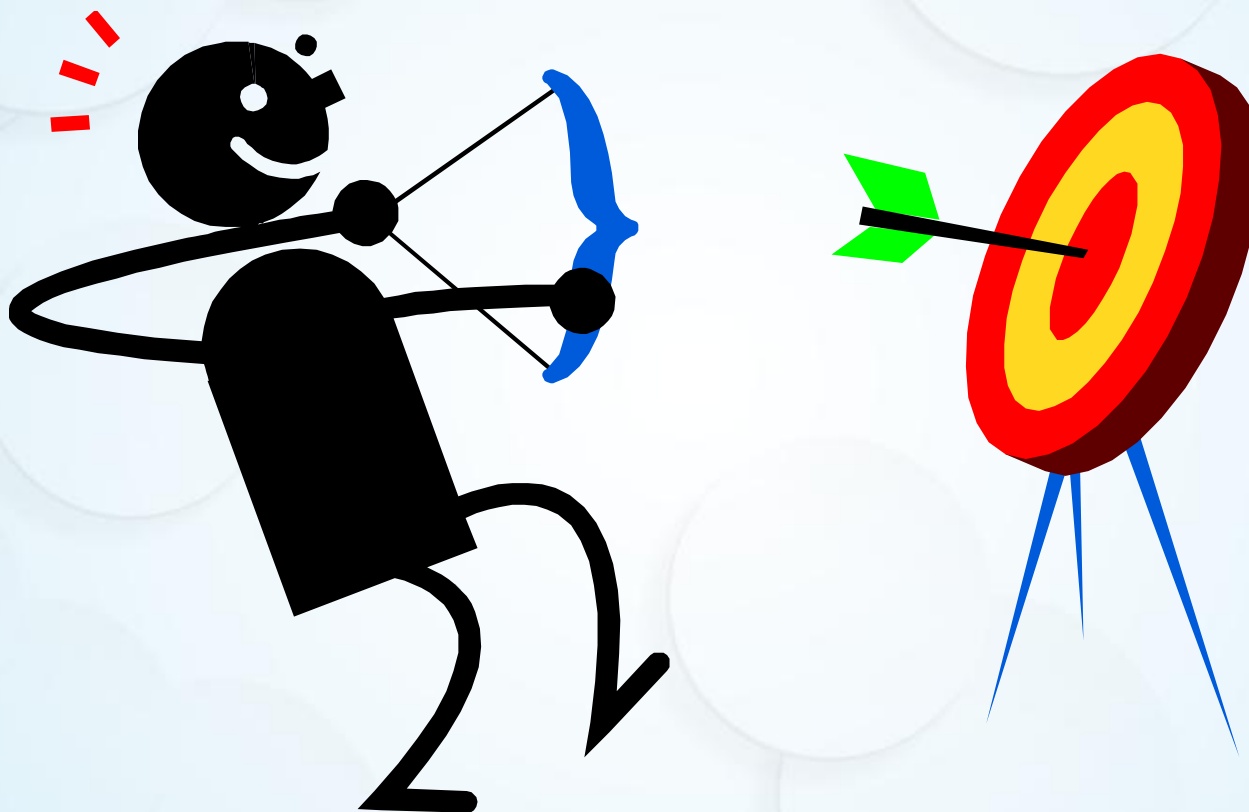
System Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego

Od 2010 r. przez Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii, Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodek Rozwoju Edukacji oraz Instytut Psychiatrii i Neurologii wdrażany jest **System Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego**. Projekt ma na celu poszerzanie oferty programów posiadających pozytywną ewaluację, opartych na naukowych podstawach oraz skutecznych strategiach profilaktycznych. Do końca 2014 r. przeszło procedurę oceny i trafiło do banku danych **13 programów** ogólnopolskich.

Baza rekomendowanych programów

1. Program Przeciwdziałania Młodzieżowej Patologii Społecznej
2. Szkolna Interwencja Profilaktyczna
3. Fantastyczne Możliwości
4. Program Domowych Detektywów
5. Szkoła dla Rodziców i Wychowawców
6. Archipelag Skarbów
7. Program Wzmacniania Rodziny dla rodziców i młodzieży w wieku 10-14 lat
8. Środowiskowa profilaktyka uzależnień
9. FreD goes net
10. Przyjaciele Zippiego
11. Program profilaktyczno-wychowawczy Epsilon
12. Wspomaganie rozwoju psychospołecznego dzieci nieśmiałych
13. Program wspomaganie rozwoju psychospołecznego dzieci nie lubianych przez rówieśników z powodu zachowań antyspołecznych

Podsumowanie



Zapobieganie uzależnieniom jest bardziej opłacalne niż ich leczenie, ale ...

- Wydatki związane z działaniami wobec dzieci i młodzieży pochłaniają ponad 50% środków publicznych przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych / narkotykowych
- Większość tych środków jest wydatkowana na działania nie tylko z pozoru profilaktyczne – brak dowodów na to, że ograniczają one zachowania problemowe lub ryzyko takich zachowań
- Finansowanie programów opartych na dowodach naukowych stanowi margines wydatków na profilaktykę
- Dostępnych w Polsce jest bardzo mało takich programów

Wybierając program profilaktyczny do realizacji należy pamiętać, że:

• Celem profilaktyki nie jest ...

- Zadowolenie nauczycieli (konkurs, krótkie spotkania prowadzone przez osoby spoza szkoły)
 - Zaspokojenie ciekawości nastolatków (teatr, pogadanka)
 - Zorganizowanie mieszkańcom atrakcyjnej imprezy plenerowej (festyn)
 - Zatrudnienie określonych osób (programy autorskie)
 - Poprawa wad postawy dzieci i młodzieży (zajęcia sportowe)
- Nie warto finansować działań, które mają małą szansę na skuteczność – zmianę zachowań dzieci i młodzieży lub czynników, które wpływają na zachowania

Skuteczne są programy profilaktyczne:

- Konstruowane w oparciu o szeroko wiedzę:
 - ✓ teoretyczną
 - ✓ empiryczną - na temat różnorodnych czynników warunkujących używanie substancji czy innych zachowań ryzykownych młodzieży.
- Nie skoncentrowane na kwestiach związanych z substancjami psychoaktywnymi (ogólno-rozwojowe, wychowawcze)
- Dość długie – w szkole: kilkanaście godzin oddziaływań w pierwszym roku + kilka godzin w kolejnym roku (latach)
- Zajęcia sportowe i inne formy organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży mogą być cennym elementem uzupełniającym ofertę profilaktyczną, ale same w sobie nie są wystarczające

Dziękuję za uwagę!



KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI



Operacyjny
Program
Rozwoju
Edukacji



zintegrowane obszary

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY



DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

